

eISSN: 2981-1554

Original Article (Mixed)

Presenting an International Entrepreneurship Model: A Case Study of ECO Member Countries

Mojgan Haji Ghazi¹ , Mohammad Mehdi Mazaheri Tehrani² , Fereydoun Rahnamay Roodposhti³

1- Department of Management, UAE.C, Islamic Azad University, Dubai, United Arab Emirates.

2- Department of Management, Faculty of Management and Economics, SR.C, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3- Department of Finance and Accounting, Faculty of Management and Economics, SR.C, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Receive:

28 April 2024

Revise:

16 June 2024

Accept:

02 August 2024

Keywords:

International Entrepreneurship, Economic Cooperation Organization (ECO), Multi-level Convergence, Small and Medium Enterprises, Sustainable Development

Abstract

The aim of the present study was to provide a comprehensive model for international entrepreneurship in ECO member countries. A mixed research method was used: in the qualitative part, data were collected and analyzed using systematic data-based theory and interviews with 15 academic and executive experts (until theoretical saturation). In the quantitative part, 323 managers were selected from 2035 managers of knowledge-based companies in the Export Development and Technology Exchange Corridor by random sampling. The data collection tool included semi-structured interviews and a questionnaire based on qualitative findings. The validity of the tools was confirmed by experts and reliability was confirmed with Cronbach's alpha. Qualitative data were analyzed with MAXQDA software and three-stage coding, which resulted in the extraction of 356 primary codes, 79 open categories, 16 axial categories, and 5 selected categories. In the quantitative part, factor analysis and structural equations were conducted with AMOS. The findings showed that the international entrepreneurship model in ECO is based on multi-level convergence (macro, meso, and micro). Its main components include contextual factors (regional capacity building), causal factors (strategic context building), intervention factors (challenge management), strategies (operational framework), and consequences (sustainable development). This model can help policymakers, economic institutions, knowledge-based companies, and small, medium, and large companies enter global markets and pave the way for creating a sustainable competitive advantage and transforming ECO into an Asian innovation hub.

Please cite this article as (APA): Haji Ghazi, M. , Mazaheri Tehrani, M. M. and Rahnamay Roodposhti, F. (2024). Presenting an International Entrepreneurship Model: A Case Study of ECO Member Countries. *Journal of New Approaches in Management and Marketing*, 3(2), 227-250.

<https://doi.org/10.22034/jnamm.2025.550465.1171>

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business

Corresponding Author: Mohammad Mehdi Mazaheri Tehrani

Email: mm.mazaheri@srbiau.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

International entrepreneurship, as the process of forming and expanding innovative economic activities across national borders and taking advantage of global opportunities, has become one of the main engines of economic growth in the world in recent decades (Chukwuka et al., 2024). The Economic Cooperation Organization (ECO), as a regional pact consisting of countries with common historical, cultural and geographical ties, has extensive capacities in the fields of trade, investment and knowledge transfer. With a population of over half a billion people and rich natural and human resources, these countries can provide an important platform for the expansion of international entrepreneurship. However, existing studies show that despite the existence of many opportunities, obstacles such as weak institutional coordination, limited access to capital, ineffective support policies, insufficient use of new technologies, and lack of regional entrepreneurial networks have prevented the full realization of the international entrepreneurial potential in the ECO region (khan, 2024). The ECO organization was initially founded in 1985 by Iran, Turkey, and Pakistan, and with the accession of seven other countries in 1992, it became a regional institution with the prospect of economic cooperation, infrastructure development, and facilitation of trade exchanges (abbas, 2024).

Despite such capabilities, the growth of international entrepreneurship in ECO has faced serious obstacles; Complex bureaucracy, financial constraints, difficulty in accessing global markets, and sanctions have prevented the full use of potential (Montiel, 2023). Past research also shows that factors such as a strong business environment, effective support policies, the use of new technologies, and the capabilities of entrepreneurs are essential conditions for success in this direction (Deakins et al., 2024). However, the role of local culture and values, the effect of national policies, and how to integrate new technologies in a regional framework have still received less attention (Nazari et al., 2024).

On the other hand, the geopolitical and economic conditions of these countries are such that entrepreneurial cooperation can not only improve the level of economic interactions in the region, but also play a role in increasing their economic resilience and socio-political convergence. Thus, providing a comprehensive and localized model for the development of international entrepreneurship in ECO member countries is an undeniable necessity; a model that can encompass both structural factors (such as policies, laws, and infrastructure) and behavioral factors (such as entrepreneurial culture, innovation, and risk-taking) and provide practical and efficient solutions by considering common characteristics and differences between member countries. Examining these obstacles and identifying key success factors can pave the way for providing a local and efficient model for the development of international entrepreneurship in the ECO region. Therefore, the research question is: What model can explain the key and effective dimensions of international entrepreneurship in ECO member countries and pave the way for the sustainable development of the region?

Theoretical foundations

Entrepreneurship and economic growth

Entrepreneurship is recognized in the economic development literature as one of the most important engines of growth and innovation. This phenomenon creates economic and social value by identifying new opportunities, organizing resources, and creating innovative businesses, and provides a platform for the dynamics of economic systems (Callegari, 2024). At the international level, entrepreneurship takes on more complex dimensions, because entrepreneurs are forced to face institutional, political, and cultural diversity in addition to

economic factors. Accordingly, “international entrepreneurship” as an interdisciplinary field in management, economics, and social sciences, focuses on the process of identifying and exploiting cross-border business opportunities (Zahra & George, 2017). In other words, at the international level, this concept becomes important when entrepreneurs operate in diverse political, economic, and cultural environments and are forced to adapt to the institutional and structural differences of different markets (Zahra and George, 2017). Having its roots in internationalization discussions (Tolstoy, 2024), international entrepreneurship, is known as a tool for exploiting cross-border opportunities and creating competitive advantage. Doozandeh Ziabar et al., (2024) studied the presentation of a social entrepreneurship model in rural tourism development in a tourism target village in Guilan province. The statistical population of the study included 10 managers, experts, and university professors in the field of tourism, selected through purposive sampling. The results of the qualitative questionnaire and open interviews with sample members were analyzed after taking notes and transferring them to the system using the data-driven method and through coding and Max Quda software, and the output and final model were reported. The results showed that traditional tourism entrepreneurship follows a capitalist approach.

Shahzad et al. (2024) studied "International Entrepreneurship Antecedents and the Role of Emerging Technologies in Achieving Sustainable Development Goals". This research is applicable in terms of purpose, and quantitative in terms of approach; the data were analyzed using PLS-SEM techniques in SmartPLS 4 software. The findings showed that key antecedents of international entrepreneurship significantly affect sustainable development and emerging technologies play a mediating role between antecedents and sustainable development.

Research Methodology

This research was conducted with a mixed approach (modern hybrid) and in two qualitative and quantitative stages. In the qualitative part, systematic data-based theory was used and the statistical population included academic and non-academic experts in the field of international entrepreneurship. Purposive sampling continued until theoretical saturation was reached, and a total of 15 semi-structured interviews were conducted. Qualitative data were collected through in-depth interviews, observation, and review of scientific documents, and then analyzed. In the quantitative part, the data collection tool was a researcher-made questionnaire with a five-point Likert scale. The reliability of the questionnaire was confirmed by Cronbach's alpha test and its validity was confirmed through content validity and construct validity. Finally, structural equation modeling was used to test the research hypotheses using Amos software.

Research findings

By presenting a local model of "entrepreneurship development based on multi-level convergence", the present study showed that institutional coordination, regional networking, and empowerment of entrepreneurs at three macro, intermediate, and micro levels connect regional capacities in an integrated manner. Contextual factors such as policies, entrepreneurial culture, technological infrastructure and international cooperation provide the foundation for entrepreneurial development, while administrative barriers, legal restrictions and cultural differences pose challenges. Research innovations include the “interactional model of natural resources”, the “dual role of family relationships”, and the “multi-layer model of administrative barriers”. Proposed strategies target the development of infrastructure, cross-border cooperation networks, and the promotion of individual

capabilities. The consequences include increased innovation, economic growth and the creation of job opportunities, and social welfare.

Conclusion

The present study, with the aim of analyzing the development of international entrepreneurship in the ECO region, has presented an indigenous model called “Entrepreneurship Development Based on Multilevel Convergence”. The findings show that multilevel convergence, including institutional coordination, regional networking and empowerment of entrepreneurs, plays a central role in strengthening international entrepreneurship and connects regional capacities in an integrated manner at three levels: macro (regional policy-making and governance), meso (inter-organizational networks) and micro (individual skills and capabilities). These results are consistent with the findings of Morris (2024) and O’Connor (2023), who have emphasized the importance of institutional frameworks and cooperation networks in the growth of regional entrepreneurship.

The analysis of the research context showed that contextual factors including supportive policies and laws, entrepreneurial culture, technological infrastructure and international cooperation are the foundation for the formation of international entrepreneurship in the ECO region. Cultural and historical commonalities, shared natural resources and economic diversity of countries, especially in the completion of the value chain, play both facilitating and challenging roles. Innovative findings of the research include the “interactive pattern of natural resources” and the “dual role of family relationships” that simultaneously act as an advantage and a constraint in the entrepreneurial process. These results are in line with the studies of Khan et al. (2024) and Zocchla (2024) that have highlighted the importance of contextual capacities in regional entrepreneurship. On the other hand, intervening conditions including administrative and bureaucratic challenges, legal and policy constraints and cultural and social barriers were identified. Lengthy company registration processes, lack of legal transparency, sudden policy changes, language differences, and limited role of women are examples of the main barriers. By introducing the “multi-layered model of administrative barriers” and providing an integrated framework for managing these challenges, this study has provided practical solutions to reduce their negative effects, and is consistent with the findings of Esmaeilpour et al. (2020), Khosravi (2023), and Navi (2025).

Entrepreneurship development strategies in the ECO region focus on three main axes: strengthening legal frameworks and supportive policies, developing common technological and economic infrastructure, and expanding cross-border cooperation networks. Tools such as tax exemptions, joint technology parks, digital platforms, and holding regional conferences facilitate entry into entrepreneurial activities and increase the capacity for synergy among entrepreneurs in member countries. Research innovations include the design of a “regional entrepreneurship policy model at three levels”, a framework for measuring the effectiveness of shared technological infrastructures, and the development of a “smart networking model among regional entrepreneurs”.

The consequences of international entrepreneurship development in the ECO region include two dimensions: economic and social. From an economic perspective; increased innovation, GDP growth, and technological export promotion are observed, and from a social perspective; the creation of job opportunities for youth and women and the improvement of general welfare indicators are significant. These results are in line with the findings of OECD (2023) and Economic Development Bank (2022), which have emphasized that regional entrepreneurship can lead to sustainable economic and social growth.

ارائه الگوی کار آفرینی بین‌الملل: مورد مطالعه کشورهای عضو اکو

مژگان حاجی قاضی^۱، محمد مهدی مظاهری تهرانی^۲، فریدون رهنمای رودپشتی^۳

۱- گروه مدیریت، واحد امارات، دانشگاه آزاد اسلامی، دبی، امارات متحده عربی.

۲- گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳- گروه مالی و حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر، ارائه الگوی جامع برای کارآفرینی بین‌الملل در کشورهای عضو اکو بود. روش تحقیق آمیخته به کار گرفته شد: در بخش کیفی، با استفاده از نظریه داده‌بنیاد سیستماتیک و مصاحبه با ۱۵ خبره دانشگاهی و اجرایی (تا رسیدن به اشباع نظری)، داده‌ها گردآوری و تحلیل شد. در بخش کمی، ۳۲۳ مدیر از میان ۲۰۳۵ مدیر شرکت‌های دانش‌بنیان کریدور توسعه صادرات و تبادل فناوری با نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و پرسشنامه مبتنی بر یافته‌های کیفی بود. روایی ابزارها به تأیید خبرگان رسید و پایایی با آلفای کرونباخ تأیید شد. داده‌های کیفی با نرم‌افزار MAXQDA و کدگذاری سه‌مرحله‌ای تحلیل شد که منجر به استخراج ۳۵۶ کد اولیه، ۷۹ مقوله باز، ۱۶ محوری و ۵ مقوله انتخابی گردید. در بخش کمی نیز تحلیل عاملی و معادلات ساختاری با AMOS انجام شد. یافته‌ها نشان داد الگوی کارآفرینی بین‌الملل در اکو بر همگرایی چندسطحی (کلان، میانی و خرد) استوار است. مؤلفه‌های اصلی آن شامل عوامل زمینه‌ای (ظرفیت‌سازی منطقه‌ای)، علی (زمینه‌سازی استراتژیک)، مداخله‌گر (مدیریت چالش‌ها)، راهبردها (چارچوب عملیاتی) و پیامدها (توسعه پایدار) است. این الگو می‌تواند سیاست‌گذاران، نهادهای اقتصادی، شرکت‌های دانش‌بنیان و SME ها را در ورود به بازارهای جهانی یاری کند و زمینه ایجاد مزیت رقابتی پایدار و تبدیل اکو به قطب نوآوری آسیایی را فراهم سازد.

تاریخ دریافت: ۰۹ اردیبهشت ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۲۷ خرداد ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۲ مرداد ۱۴۰۳

کلید واژه‌ها:

کارآفرینی بین‌الملل، سازمان همکاری اقتصادی (اکو)، همگرایی چندسطحی، بنگاه‌های کوچک و متوسط، توسعه پایدار

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): حاجی قاضی، مژگان، مظاهری تهرانی، محمد مهدی و رهنمای رودپشتی، فریدون. (۱۴۰۳). ارائه الگوی کارآفرینی بین‌الملل: مورد مطالعه کشورهای عضو اکو. فصلنامه رویکردهای نوین در مدیریت و بازاریابی، ۳(۲)، ۲۲۷-۲۵۰.

https://doi.org/10.22034/jnamm.2025.550465.1171

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: مرکز پژوهشی مطالعات مدیریت منابع و کسب و کار دانش محور

نویسنده مسئول: محمد مهدی مظاهری تهرانی

ایمیل: mm.mazaheri@srbiau.ac.ir

مقدمه

کارآفرینی بین‌الملل، به‌عنوان فرآیند شکل‌گیری و گسترش فعالیت‌های اقتصادی نوآورانه در فراسوی مرزهای ملی و بهره‌گیری از فرصت‌های جهانی، در دهه‌های اخیر به یکی از موتورهای اصلی رشد اقتصادی در جهان بدل شده است (Chukwuka et al., 2024). در ادبیات علمی، کارآفرینی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل پیشرفت اقتصادی شناخته شده و بسیاری از کشورها آن را ابزاری مؤثر برای کاهش بیکاری، افزایش نوآوری و دستیابی به توسعه پایدار تلقی می‌کنند. در واقع، کارآفرینان نقش واسطه‌ای میان فرصت‌های بالقوه و تحقق آن‌ها ایفا می‌کنند و با خلاقیت و ابتکار خود، راهکارهای جدیدی برای پاسخ به نیازهای جامعه ارائه می‌دهند (shahzad, 2024).

با توجه به تحولات سریع فناوری، جهانی‌شدن و افزایش تعاملات اقتصادی بین‌المللی، مفهوم کارآفرینی از مرزهای ملی فراتر رفته و شکل تازه‌ای تحت عنوان کارآفرینی بین‌الملل یافته است. این رویکرد نه تنها به گسترش فعالیت‌های اقتصادی در سطح جهانی کمک می‌کند، بلکه امکان بهره‌برداری از فرصت‌های مشترک میان کشورها را نیز فراهم می‌سازد (johanson et al., 2020). در این میان، کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اگو) با دارا بودن ظرفیت‌های اقتصادی و انسانی گسترده، می‌توانند بستری مناسب برای توسعه کارآفرینی بین‌الملل باشند.

سازمان همکاری اقتصادی (اگو) به‌عنوان یک پیمان منطقه‌ای که متشکل از کشورهای دارای پیوندهای تاریخی، فرهنگی و جغرافیایی مشترک است، ظرفیت‌های گسترده‌ای در زمینه تجارت، سرمایه‌گذاری و انتقال دانش دارد. این کشورها با جمعیتی بالغ بر نیم میلیارد نفر و منابع طبیعی و انسانی غنی، می‌توانند بستری مهم برای گسترش کارآفرینی بین‌الملل فراهم آورند. با این حال، بررسی‌های موجود نشان می‌دهد که علی‌رغم وجود فرصت‌های فراوان، موانعی چون ضعف در هماهنگی نهادی، محدودیت دسترسی به سرمایه، ناکارآمدی سیاست‌های حمایتی، عدم بهره‌گیری کافی از فناوری‌های نوین و نبود شبکه‌های کارآفرینی منطقه‌ای، مانع از تحقق کامل ظرفیت‌های کارآفرینی بین‌الملل در منطقه اگو شده است (khan, 2024). سازمان اگو ابتدا در سال ۱۹۸۵ توسط ایران، ترکیه و پاکستان بنیان گذاشته شد و با پیوستن هفت کشور دیگر در سال ۱۹۹۲ به نهادی منطقه‌ای با چشم‌انداز همکاری اقتصادی، توسعه زیرساخت‌ها و تسهیل مبادلات تجاری تبدیل گردید (abbas, 2024).

با وجود چنین قابلیت‌هایی، روند رشد کارآفرینی بین‌الملل در اگو با موانعی جدی روبه‌رو بوده است؛ بوروکراسی پیچیده، محدودیت‌های مالی، دشواری دسترسی به بازارهای جهانی و شرایط تحریم، مانع استفاده کامل از ظرفیت‌ها شده‌اند (Montiel, 2023). تحقیقات گذشته نیز نشان می‌دهد که عواملی همچون محیط کسب‌وکار توانمند، سیاست‌های حمایتی کارآمد، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و توانمندی‌های کارآفرینان، از شروط اساسی موفقیت در این مسیر هستند (deakins et al., 2024). با این حال، نقش فرهنگ و ارزش‌های بومی، اثر سیاست‌گذاری‌های ملی، و چگونگی ادغام فناوری‌های نو در چارچوب منطقه‌ای هنوز کمتر مورد توجه قرار گرفته است (nazari et al., 2024).

از سوی دیگر، شرایط ژئوپلیتیکی و اقتصادی این کشورها به گونه‌ای است که همکاری‌های کارآفرینانه می‌تواند نه تنها موجب ارتقای سطح تعاملات اقتصادی منطقه شود، بلکه در افزایش تاب‌آوری اقتصادی و هم‌گرایی سیاسی - اجتماعی آنان نیز نقش‌آفرینی کند. بدین ترتیب، ارائه الگویی جامع و بومی‌سازی‌شده برای توسعه کارآفرینی بین‌الملل در کشورهای عضو اگو ضرورتی انکارناپذیر است؛ الگویی که بتواند هم عوامل ساختاری (نظیر سیاست‌ها، قوانین و

زیرساخت‌ها) و هم عوامل رفتاری (مانند فرهنگ کارآفرینی، نوآوری و ریسک‌پذیری) را در نظر گرفتن ویژگی‌های مشترک و تفاوت‌های میان کشورهای عضو، راهکارهای عملی و کارآمد ارائه دهد. بررسی این موانع و شناسایی عوامل کلیدی موفقیت می‌تواند زمینه‌ساز ارائه الگویی بومی و کارآمد برای توسعه کارآفرینی بین‌الملل در منطقه اکو باشد. بنابراین سوال پژوهش آن است که چه الگویی می‌تواند ابعاد کلیدی و مؤثر بر کارآفرینی بین‌الملل را در کشورهای عضو اکو تبیین کرده و مسیر توسعه پایدار منطقه را هموار سازد؟

مبانی ادبی

کارآفرینی و رشد اقتصاد

کارآفرینی در ادبیات توسعه اقتصادی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین موتورهای رشد و نوآوری شناخته می‌شود. این پدیده از طریق شناسایی فرصت‌های جدید، سازماندهی منابع و ایجاد کسب‌وکارهای نوآورانه، ارزش اقتصادی و اجتماعی خلق می‌کند و بستر پویایی نظام‌های اقتصادی را فراهم می‌سازد (Callegari, 2024). در سطح بین‌المللی، کارآفرینی ابعاد پیچیده‌تری به خود می‌گیرد؛ زیرا کارآفرینان ناگزیرند علاوه بر عوامل اقتصادی، با تنوع نهادی، سیاسی و فرهنگی نیز مواجه شوند. بر همین اساس، «کارآفرینی بین‌الملل» به‌عنوان حوزه‌ای میان‌رشته‌ای در مدیریت، اقتصاد و علوم اجتماعی، فرآیند شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌های تجاری فرامرزی را مورد توجه قرار می‌دهد (Zahra & George, 2017). به عبارت دیگر در سطح بین‌المللی، این مفهوم زمانی اهمیت می‌یابد که کارآفرینان در محیط‌های متنوع سیاسی، اقتصادی و فرهنگی فعالیت کنند و ناگزیر به انطباق با تفاوت‌های نهادی و ساختاری بازارهای مختلف باشند (زهره و جورج، ۲۰۱۷). کارآفرینی بین‌الملل که ریشه در مباحث بین‌المللی‌سازی دارد (Tolstoy, 2024)، به‌عنوان ابزاری برای بهره‌برداری از فرصت‌های فرامرزی و خلق مزیت رقابتی شناخته می‌شود.

ادبیات علمی این حوزه بر ابعاد گوناگونی تمرکز دارد. بخش قابل توجهی از پژوهش‌ها به فرآیند بین‌المللی‌سازی پرداخته‌اند (wang, 2025, Coviello Coviello, 2022, arabion, 2023). گروهی دیگر بر نقش بنگاه‌های کوچک و متوسط در بازارهای جهانی تاکید کرده‌اند (da costa junior, 2024, callheiros-lobo, 2024). برخی مطالعات به استارت‌آپ‌های بین‌المللی و سرمایه‌گذاری‌های نوپا اختصاص یافته است. همچنین تحقیقات متأخر به نقش شبکه‌های تجاری، کیفیت محصول، شدت رقابت و منابع سازمانی در موفقیت کارآفرینان بین‌المللی پرداخته‌اند (cabrol, 2024, zucchini, 2023).

با وجود این پیشرفت‌ها، در سطح منطقه‌ای، کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اکو) تاکنون از یک الگوی جامع و بومی در زمینه کارآفرینی بین‌الملل بی‌بهره مانده‌اند. این امر موجب شده است که علی‌رغم ظرفیت‌های بالقوه فراوان، رشد کسب‌وکارهای مشترک در این منطقه چندان چشمگیر نباشد (بانسال^۱، ۲۰۲۴). کشورهای عضو اکو از نظر برخورداری از منابع غنی، بازارهای بزرگ و موقعیت ژئوپلیتیک ممتاز، شرایطی استراتژیک دارند، اما فقدان الگویی منسجم مانع بهره‌برداری کامل از این ظرفیت‌ها شده است. با وجود ظرفیت‌های قابل توجه کشورهای عضو سازمان

۱. Bansal

همکاری اقتصادی (اکو) شامل منابع طبیعی غنی، بازارهای بزرگ و موقعیت جغرافیایی استراتژیک (nazari,2024,bansal,2024)، تاکنون الگویی جامع و بومی برای توسعه کارآفرینی بین‌الملل در این منطقه ارائه نشده است (ifraimu,2024). این کمبود باعث شده تا کسب و کارهای مشترک و نوظهور رشد چشمگیری نداشته باشند. چالش‌های اصلی در این حوزه را می‌توان در چند محور عمده بررسی کرد. نخست، سیاست‌های دولتی است که می‌تواند به‌طور همزمان نقش تسهیل‌گر یا مانع‌آفرین ایفا کند. در شرایطی که حمایت‌های مالی و تجاری دولت‌ها موجب گسترش فعالیت‌ها می‌شود، بوروکراسی و مداخلات بیش از اندازه، انگیزه‌های کارآفرینانه را کاهش می‌دهد. دومین محور، فرهنگ و ارزش‌های محلی است که در برخی کشورها با حمایت از خلاقیت و نوآوری، زمینه‌ساز توسعه کسب و کارها می‌شود، اما در برخی دیگر به شکل مانعی برای ظهور رفتارهای کارآفرینانه عمل می‌کند (ahmad,2025). علاوه بر این، موانع نهادی و ساختاری همچون محدودیت‌های مالی، پیچیدگی‌های قانونی، ناپایداری سیاسی و محدودیت‌های ناشی از تحریم‌های بین‌المللی از جمله موانع جدی در مسیر کارآفرینان محسوب می‌شوند (cabrol,2024). بعد دیگر این مسئله به فناوری و نوآوری مربوط می‌شود. فناوری‌های نوین، به‌ویژه فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، ظرفیت بالایی برای تسهیل فرآیندهای تجاری و ایجاد شبکه‌های بین‌المللی دارند، اما نحوه بهره‌برداری مؤثر از این ابزارها هنوز به‌طور جامع مورد مطالعه قرار نگرفته است (shahzad,2024). در نهایت، همکاری‌های منطقه‌ای می‌تواند با ایجاد شبکه‌های تجاری، تبادل دانش و تسهیل ورود به بازارهای جدید نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه کارآفرینی بین‌الملل ایفا کند (bose,2024, chamchati,2025,sharafi,2025). چارچوب نظری این پژوهش با اتکا به تلفیق نظریه‌های متنوع قابل تبیین است. نظریه منابع و قابلیت‌ها بر اهمیت منابع کمیاب و غیرقابل تقلید همچون دانش تخصصی و شبکه‌های تجاری در ایجاد مزیت رقابتی تأکید می‌کند. نظریه نهادی بر نقش قوانین، هنجارهای اجتماعی و ساختارهای رسمی در شکل‌دهی به محیط کارآفرینانه دلالت دارد. نظریه فرصت-ریسک تصمیمات کارآفرینان را در مواجهه با فرصت‌ها و تهدیدها مورد توجه قرار می‌دهد. در همین راستا، نظریه شبکه (johanson et al.,2020). اهمیت روابط تجاری و اجتماعی در تسهیل ورود به بازارهای بین‌المللی را برجسته می‌سازد. ترکیب این دیدگاه‌ها منجر به ارائه الگویی با عنوان «همگرایی چندسطحی» می‌شود که در سه سطح کلان (سیاست‌گذاری و هماهنگی نهادی)، میانی (شبکه‌سازی و همکاری منطقه‌ای) و خرد (توانمندسازی فردی و مهارتی) امکان ارتقای کارآفرینی بین‌الملل در منطقه اکو را فراهم می‌آورد.

پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیق حاضر به بررسی مطالعات انجام‌شده در حوزه کارآفرینی بین‌المللی و نقش فناوری‌های نوظهور، سیاست‌های حمایتی و آموزش کارآفرینی می‌پردازد. پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهند که عوامل متعددی مانند فناوری‌های نوین، شبکه‌های منطقه‌ای و سیاست‌های تشویقی بر توسعه کارآفرینی تأثیرگذارند، اما اغلب مطالعات محدود به نمونه‌های ملی بوده و نقش ظرفیت‌ها و ویژگی‌های منطقه‌ای کمتر مورد توجه قرار گرفته است. مرور این پیشینه زمینه لازم برای شناسایی شکاف‌های تحقیقاتی و ارائه چارچوب بومی پژوهش حاضر را فراهم می‌کند. Doozandeh Ziabar et al.,(2024) به بررسی ارائه الگوی کارآفرینی اجتماعی در توسعه گردشگری روستایی در روستای هدف گردشگری استان گیلان پرداختند، جامعه آماری تحقیق شامل ۱۰ نفر از مدیران، صاحب‌نظران و اساتید

دانشگاهی حوزه گردشگری می‌باشند که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند، نتایج پرسشنامه کیفی و مصاحبه باز با اعضای نمونه، بعد از یادداشت برداری و انتقال به سیستم با استفاده از روش داده بنیاد و از طریق کدگذاری و نرم افزار مکس کیودا تجزیه و تحلیل شد و خروجی و مدل نهایی گزارش گردید. نتایج نشان داد که کارآفرینی گردشگری سنتی از رویکرد سرمایه‌داری پیروی می‌کند.

Shahzad et al., (2024) به بررسی "پیشینه‌های کارآفرینی بین‌المللی و نقش فناوری‌های نوظهور در دستیابی به اهداف توسعه پایدار" پرداختند. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر رویکرد کمی است، داده‌ها با بهره‌گیری از تکنیک‌های PLS-SEM در نرم‌افزار SmartPLS 4 تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که پیشینه‌های کلیدی کارآفرینی بین‌المللی به طور معنادار بر توسعه پایدار تأثیر می‌گذارند و فناوری‌های نوظهور نقش واسطه‌ای بین پیشینه‌ها و توسعه پایدار دارند.

Mohammadi et al., (2024) به بررسی "تأثیر فناوری هوش مصنوعی بر توسعه کارآفرینی با نقش میانجی آموزش کارآفرینی" پرداختند. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و ماهیت توصیفی-پیمایشی از نوع علی بود، نتایج نشان داد که فناوری هوش مصنوعی ۸۶ درصد بر توسعه کارآفرینی و ۸۳ درصد بر آموزش کارآفرینی تأثیر معنادار دارد و آموزش کارآفرینی ۱۱ درصد تغییرات توسعه کارآفرینی را پیش‌بینی می‌کند.

Molaei et al., (2024) به بررسی "سطح‌بندی و ارتباط عوامل خط‌مشی‌های کارآفرینی اجتماعی در سازمان کمیته امداد" پرداختند. روش پژوهش کیفی، توسعه‌ای-کاربردی بود، نتایج نشان دادند که روابط میان مضامین سازمان‌دهنده مدل نهایی در چهار سطح طبقه‌بندی می‌شوند: سطح اول شامل ترویج عدالت اجتماعی و کاهش فقر، سطح دوم شامل شش مضمون مرتبط با ظرفیت‌ها و عملکرد سازمان، سطح سوم شامل ایجاد فرهنگ سازمانی کارآفرینانه و ارزش‌آفرینی پایدار، و سطح چهارم چشم‌انداز حامی کارآفرینی اجتماعی است که بیشترین تأثیر را بر سطوح پایین‌تر دارد.

Zhou et al., (2024) به بررسی "تأثیر آموزش کارآفرینی بر عملکرد کارآفرینی بین‌المللی" پرداختند. یافته‌ها نشان داد که آموزش کارآفرینی به‌طور مثبت بر عملکرد کارآفرینی بین‌المللی تأثیر می‌گذارد. همچنین بریکولاژ کارآفرینی و شناسایی فرصت‌های کارآفرینی به‌عنوان واسطه‌ها، چگونگی تأثیر آموزش بر عملکرد کارآفرینی بین‌المللی را توضیح می‌دهند. این مطالعه به گسترش کاربرد نظریه منابع در پژوهش‌های کارآفرینی بین‌المللی کمک کرده و تحقیقات تجربی در حوزه آموزش کارآفرینی را غنی‌تر می‌سازد.

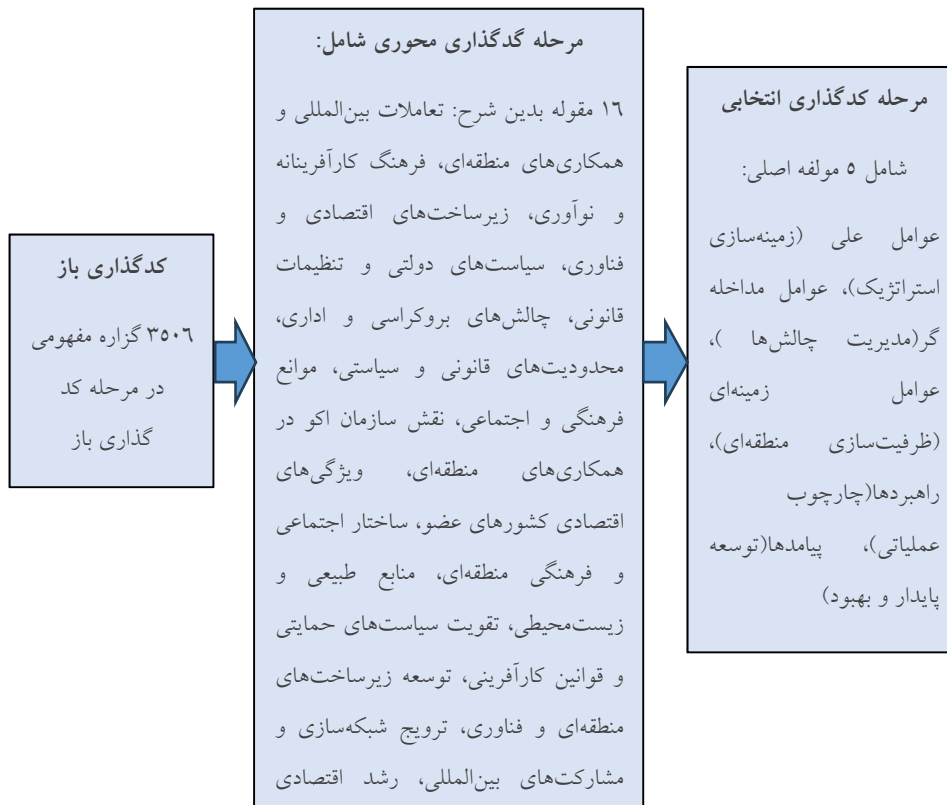
Mahmoudi (2024) به بررسی "توسعه کارآفرینی در سازمان‌ها و صنایع با تمرکز بر خلاقیت و نوآوری" پرداختند. داده‌ها با آزمون‌های *t*-student، آزمون معناداری ضریب همبستگی اسپیرمن، آزمون بتا و رگرسیون خطی تحلیل شدند. نتایج نشان داد که در سازمان توسعه تجارت ایران، عدم آموزش به موقع کارکنان و کمبود فناوری مانع توسعه کارآفرینی سازمانی است و بر خلاقیت و نوآوری اثر منفی می‌گذارد.

براساس مرور پژوهش‌های پیشین، اکثر مطالعات بر نمونه‌های محدود جغرافیایی و ملی تمرکز داشته‌اند و نقش ویژگی‌های منطقه‌ای و فرهنگی در کارآفرینی بین‌المللی کمتر بررسی شده است. همچنین، تعامل فناوری‌های نوظهور، سیاست‌های تشویقی و زیرساخت‌های منطقه‌ای در تقویت کارآفرینی فرامرزی کم‌تر مورد توجه قرار گرفته و مدل‌های

بومی برای توسعه کارآفرینی مبتنی بر همگرایی چندسطحی هنوز ارائه نشده‌اند. این شکاف‌ها، فرصت پژوهشی برای طراحی چارچوبی جامع و منطقه‌ای فراهم می‌کنند.

روش شناسی پژوهش

روش پژوهش انتخاب در این تحقیق، روش پژوهش آمیخته از نو ترکیبی می‌باشد. در مرحله اول این پژوهش از نظریه داده بنیادی بعنوان رویکرد کیفی استفاده شده است و در مرحله دوم از روش توصیفی - پیمایشی به عنوان رویکرد کمی استفاده شده است. این مطالعه با رویکرد آمیخته (ترکیبی نوین)، شامل مرحله کیفی مبتنی بر نظریه داده بنیاد سیستماتیک و مرحله کمی توصیفی-پیمایشی، انجام شد. جامعه آماری در بخش کیفی شامل خبرگان دانشگاهی و غیردانشگاهی (با معیارهایی مانند حداقل پنج سال تجربه مدیریتی یا انتشار آثار مرتبط در حوزه کارآفرینی بین‌الملل) بود که با نمونه‌گیری هدفمند نظری تا اشباع داده‌ها (پس از ۱۲ مصاحبه، و برای اطمینان تا ۱۵ مصاحبه) انتخاب شدند. انتخاب مشارکت‌کنندگان با روش نمونه‌گیری هدفمند و معیار اشباع نظری انجام شد. پس از انجام ۱۲ مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته، نشانه‌های اشباع نظری (تکرار مضامین و فقدان اطلاعات جدید) مشاهده شد، اما برای اطمینان، سه مصاحبه دیگر انجام گرفت که در مجموع ۱۵ مصاحبه را شامل شد. داده‌ها از طریق روش‌های چندگانه شامل مصاحبه‌های عمیق، مشاهده مشارکتی، و تحلیل اسناد (مقالات، کتب، و رساله‌های مرتبط) جمع‌آوری شدند. سؤالات مصاحبه باز و انعطاف‌پذیر طراحی شدند و بر اساس پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان، به صورت پویا تعدیل شدند تا مضامین مرتبط با کارآفرینی بین‌الملل در منطقه اکو استخراج شوند. در مرحله دوم، جهت گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته در مقیاس پنج درجه ای لیکرت مورد استفاده قرار گرفته شد. یافته‌های حاصل از آزمون آلفای کرونباخ به منظور سنجش پایایی ابزار پژوهش در جدول ۲ گزارش شده است. جهت بررسی روایی ابزار، از روایی محتوا (نظرخواهی از خبرگان) استفاده و اعتبار آن تایید شده است. سپس با توزیع پرسشنامه، روایی ابزار با روش روایی سازه و اگر مورد سنجش قرار گرفته است. مقدار روایی برای تمامی متغیرهای پژوهش باید بزرگ‌تر از ۰/۵ باشد. به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش، مدل‌سازی معادلات ساختاری در بستر نرم‌افزارهای آماری Amos استفاده شده است.

شکل ۱، فرایند تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی (منبع. یافته‌های تحقیق)

تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA و رویکرد کدگذاری سه‌مرحله‌ای داده‌بنیاد (باز، محوری، و انتخابی) انجام شد. در مرحله کدگذاری باز، داده‌ها خط‌به‌خط تحلیل شده و مضامین اولیه استخراج شدند. در مرحله کدگذاری محوری، مضامین مرتبط حول مقوله‌های اصلی سازمان‌دهی شدند. در نهایت، در مرحله کدگذاری انتخابی، مقوله محوری «همگرایی چندسطحی» به‌عنوان هسته الگو شناسایی شد. برای اطمینان از روایی، از مثلث‌سازی منابع (ترکیب مصاحبه، اسناد، و مشاهده) و مثلث‌سازی روش (استفاده از روش‌های متعدد جمع‌آوری داده) استفاده شد. پایایی داده‌ها نیز از طریق بازآزمون (تکرار تحلیل توسط پژوهشگر در بازه زمانی دوهفته‌ای) و توافق بین دو کدگذار (با ضریب توافق ۸۵٪) تأیید گردید. فرآیند تحلیل داده‌ها در شکل ۱ نشان داده شده است.

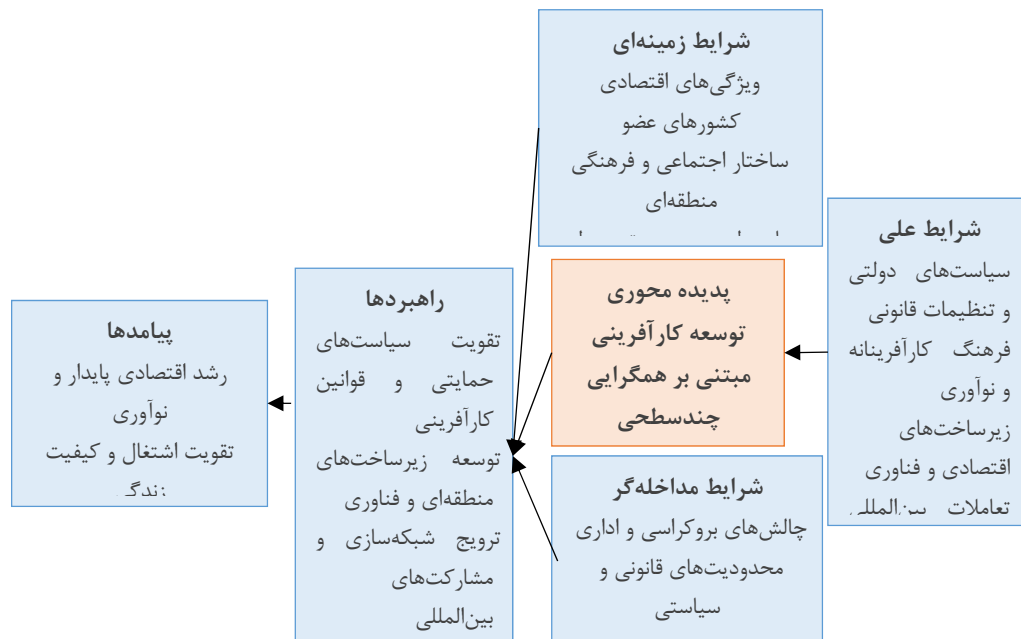
در بخش کمی، جامعه آماری ۲۰۳۵ مدیر شرکت‌های دانش‌بنیان مستقر در کریدور توسعه صادرات و تبادل فناوری معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری بود که ۳۲۳ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب گردیدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته عمیق در بخش کیفی و پرسشنامه مبتنی بر مقوله‌های استخراج شده (با طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت) در بخش کمی بود. روایی ابزارها از طریق نظر خبرگان موضوعی (اساتید راهنما، مشاور و آگاهان کلیدی) و پایایی با ضریب آلفای کرونباخ (بالای ۰٫۸ برای تمامی ابعاد) تأیید شد. تحلیل داده‌های کیفی با نرم‌افزار MAXQDA 2020 و فرآیند کدگذاری سه‌مرحله‌ای (باز، محوری، انتخابی) انجام گردید، که منجر به شناسایی

۳۵۰۶ کد اولیه، ۷۹ کد باز، ۱۶ کد محوری و ۵ کد انتخابی شد. در بخش کمی، آزمون‌های تحلیل عاملی تأییدی و معادلات ساختاری با نرم‌افزار AMOS 24 به کار گرفته شد.

یافته‌های تحقیق

در این پژوهش، به منظور تحلیل داده‌های کیفی و افزایش اعتبار یافته‌ها، از نرم‌افزار MAXQDA2024 استفاده شده است. یافته‌ها از منابع ترکیبی شامل مصاحبه‌ها، مقالات، کتاب‌ها و رساله‌ها جمع‌آوری و به نرم‌افزار بارگذاری شده‌اند. فرآیند کدگذاری در این پژوهش به روش داده‌بنیان انجام شده است. بر اساس تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌های عمیق و اکتشافی با مشارکت کنندگان در پژوهش و تحلیل محتوای علمی ادبیات این حوزه و کدگذاری و تحلیل محتوای متن مصاحبه‌ها و در عین حال مطابقت آنها با مبانی نظری، از مجموع ۳۵۹۱ مقوله، عوامل اصلی و فرعی مدل صلاحدید بوروکرات‌های سطح خیابان در اجرای خط‌مشی‌ها را می‌توان در ۵ کد انتخابی و عامل اصلی و ۱۶ کد محوری و عامل فرعی و ۸۵ مقوله یا کدباز طبقه بندی نمود. عوامل اصلی عبارتند از: (۱) زمینه‌سازی استراتژیک (شرایط علی)، (۲) مدیریت چالش‌ها (عوامل مداخله‌گر)، (۳) ظرفیت‌سازی منطقه‌ای (عوامل زمینه‌ای)، (۴) چارچوب عملیاتی (راهبردها)، (۵) توسعه پایدار و بهبود (پیامدها). عوامل و مقوله‌های اصلی و فرعی و مفاهیم کلیدی در شکل (۲)، نمایش داده شده است. مقوله‌های فرعی متناسب با هر مقوله اصلی به شرح زیر می‌باشد: (۱) زمینه‌سازی استراتژیک (شرایط علی)، (سیاست‌های دولتی و تنظیمات قانونی، فرهنگ کارآفرینانه و نوآوری، زیرساخت‌های اقتصادی و فناوری، تعاملات بین‌المللی و همکاری‌های منطقه‌ای)؛ (۲) مدیریت چالش‌ها (عوامل مداخله‌گر)، (چالش‌های بروکراسی و اداری، محدودیت‌های قانونی و سیاستی، موانع فرهنگی و اجتماعی)؛ (۳) ظرفیت‌سازی منطقه‌ای (عوامل زمینه‌ای)، (ویژگی‌های اقتصادی کشورهای عضو، ساختار اجتماعی و فرهنگی منطقه‌ای، منابع طبیعی و زیست‌محیطی، نقش سازمان اکو در همکاری‌های منطقه‌ای)؛ (۴) چارچوب عملیاتی (راهبردها)، (تقویت سیاست‌های حمایتی و قوانین کارآفرینی، توسعه زیرساخت‌های منطقه‌ای و فناوری، ترویج شبکه‌سازی و مشارکت‌های بین‌المللی)؛ (۵) توسعه پایدار و بهبود (پیامدها)، (رشد اقتصادی پایدار و نوآوری، تقویت اشتغال و کیفیت زندگی).

شکل ۲: الگوی پارادایمی کارآفرینی بین‌الملل در منطقه اکو

پژوهش حاضر به تحلیل توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو پرداخته و الگوی پارادایمی بومی «توسعه کارآفرینی مبتنی بر همگرایی چندسطحی» را ارائه کرده است. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA در سه مرحله کدگذاری باز (۳۵۰۶ کد)، محوری (۷۹ مقوله) و انتخابی (۵ مقوله اصلی) تحلیل شدند.

مقوله محوری الگو، همگرایی چندسطحی است که هماهنگی نهادی، شبکه‌سازی منطقه‌ای و توانمندسازی کارآفرینان را در سه سطح کلان (سیاست‌گذاری و راهبری منطقه‌ای)، میانی (شبکه‌های میان‌سازمانی) و خرد (مهارت‌ها و قابلیت‌های فردی) تقویت می‌کند. همگرایی چندسطحی از طریق اشتراکات فرهنگی، زیرساخت‌های مشترک و همسویی سیاست‌های حمایتی، مزیت‌های مکملی ایجاد کرده و انعطاف‌پذیری نهادی را ارتقا می‌دهد.

شرایط زمینه‌ای نشان داد که «زمینه‌سازی استراتژیک» پایه توسعه کارآفرینی است و در چهار بعد سیاست‌ها و قوانین دولتی، فرهنگ کارآفرینانه، زیرساخت‌های اقتصادی و فناورانه، و تعاملات بین‌المللی قابل تبیین است. اشتراکات تاریخی و فرهنگی، تنوع اقتصادی و منابع طبیعی مشترک به‌ویژه انرژی‌های تجدیدپذیر، فرصت‌های همکاری و هم‌افزایی منطقه‌ای را فراهم می‌کند. پژوهش حاضر نوآوری‌هایی مانند «الگوی تعاملی منابع طبیعی» و «نقش دوگانه روابط خانوادگی» را نیز معرفی کرده است.

در بخش شرایط مداخله‌گر، موانع توسعه کارآفرینی شامل چالش‌های بروکراتیک و اداری، محدودیت‌های قانونی و سیاستی و موانع فرهنگی و اجتماعی شناسایی شدند. طولانی بودن فرآیند ثبت شرکت، عدم شفافیت قانونی، تغییرات ناگهانی در سیاست‌ها و محدودیت مشارکت زنان از مهم‌ترین موانع هستند. پژوهش نوآورانه، «الگوی چندلایه موانع اداری» و چارچوبی برای مدیریت چالش‌های منطقه‌ای ارائه کرده است.

راهبردهای پیشنهادی بر سه محور اساسی تمرکز دارند: تقویت چارچوب‌های قانونی و سیاست‌های حمایتی، توسعه زیرساخت‌های فناوریانه و اقتصادی، و گسترش شبکه‌های ارتباطی و همکاری‌های فرامرزی. ابزارهایی مانند معافیت‌های مالیاتی، پارک‌های فناوری مشتری، پلتفرم‌های دیجیتال و رویدادهای تجاری، ورود به فعالیت‌های کارآفرینانه و تعامل میان کشورهای عضو را تسهیل می‌کنند.

پیامدهای توسعه کارآفرینی بین‌المللی در دو حوزه اقتصادی و اجتماعی قابل مشاهده است: افزایش نوآوری، رشد تولید ناخالص داخلی و ارتقای صادرات فناوریانه، و ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان و زنان به همراه بهبود شاخص‌های رفاه. پژوهش نوآورانه، شاخص ترکیبی توسعه کارآفرینی منطقه‌ای، الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی کارآفرینی فرامرزی و چارچوب پایش پیشرفت اقتصادی پایدار را تدوین کرده است.

در مجموع، توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو تنها با طراحی الگویی بومی و استفاده مؤثر از ظرفیت‌های منطقه‌ای امکان‌پذیر است و مستلزم هماهنگی نهادی، بازنگری در سیاست‌ها و زیرساخت‌های مشترک و پایش مستمر نتایج می‌باشد.

جدول (۱) ضریب آلفای کروناخ برای سنجش پایایی درونی

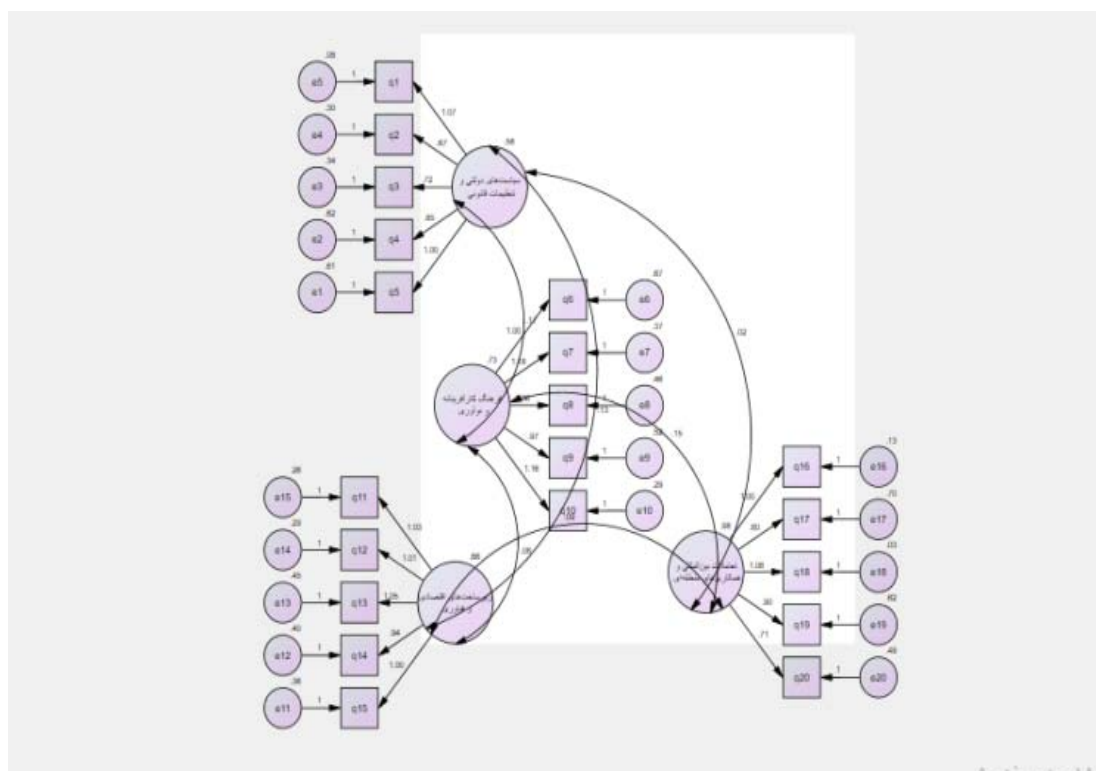
الفای کروناخ		
۰/۸۳۹	سیاست‌های دولتی و تنظیمات قانونی	عوامل علی (زمینه سازی و استراتژیک)
۰/۹۰۱	فرهنگ کارآفرینانه و نوآوری	
۰/۹۰۳	زیرساخت‌های اقتصادی و فناوری	
۰/۹۰۸	تعاملات بین‌المللی و همکاری‌های منطقه‌ای	
۰/۸۶۷	چالش‌های بروکراسی و اداری	مداخله گر (مدیریت چالش‌ها)
۰/۹۶۵	محدودیت‌های قانونی و سیاسی	
۰/۹۴۶	موانع فرهنگی و اجتماعی	
۰/۹۳۵	ویژگی‌های اقتصادی کشورهای عضو	زمینه‌ای (ظرفیت سازی منطقه ای)
۰/۹۴۳	ساختار اجتماعی و فرهنگی منطقه‌ای	
۰/۹۴۴	منابع طبیعی و زیست‌محیطی	
۰/۹۵۸	نقش سازمان اکو در همکاری‌های منطقه‌ای	
۰/۹۴۶	تقویت سیاست‌های حمایتی و قوانین کارآفرینی	راهبردها (چارچوب عملیاتی)
۰/۹۳۲	توسعه زیرساخت‌های منطقه‌ای و فناوری	
۰/۹۴۱	ترویج شبکه‌سازی و مشارکت‌های بین‌المللی	
۰/۹۴۷	رشد اقتصادی پایدار و نوآوری	پیامدها (چارچوب عملیاتی)
۰/۹۵۲	تقویت اشتغال و کیفیت زندگی	

در این پژوهش، ضریب آلفای کرونباخ برای سنجش پایایی درونی هر یک از عوامل به دست آمد. نتایج نشان می‌دهد که کلیه عوامل پژوهش دارای پایایی خوب تا عالی هستند، که بیانگر سازگاری و انسجام بالای گویه‌ها در هر عامل است.

در عامل «عوامل علی (زمینه‌سازی و استراتژیک)» ضریب آلفا بین ۰,۸۳۹ تا ۰,۹۰۸ است که نشان‌دهنده پایایی خوب تا عالی است و مؤید اعتبار مناسب ابزار در سنجش سیاست‌های دولتی، فرهنگ کارآفرینی، زیرساخت‌های اقتصادی و همکاری‌های بین‌المللی است.

در عامل «مداخله‌گر (مدیریت چالش‌ها)» ضریب آلفا بین ۰,۸۶۷ تا ۰,۹۶۵ است که نشان‌دهنده پایایی بسیار عالی است و بیانگر همسنگی مناسب در سنجش موانع بروکراسی، محدودیت‌های قانونی و موانع فرهنگی است. در عامل «عوامل زمینه‌ای (ظرفیت‌سازی منطقه‌ای)» ضریب آلفا بین ۰,۹۳۵ تا ۰,۹۵۸ است که پایایی عالی را نشان می‌دهد و تأییدکننده انسجام گویه‌ها در زمینه ویژگی‌های اقتصادی، ساختار اجتماعی، منابع طبیعی و نقش سازمان اکو است.

تحلیل عوامل مداخله‌گر (زمینه‌سازی و استراتژیک)

شکل (۳) الگو اندازه‌گیری عوامل علی (زمینه‌سازی و استراتژیک)

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تمامی مقادیر ضرایب استاندارد شده گویه‌ها با عوامل علی (زمینه‌سازی و استراتژیک) در سطح معناداری قابل قبول به دست آمده‌اند ($p < 0.05$). این امر بیانگر آن است که بین گویه‌ها سنجیده شده و سازه

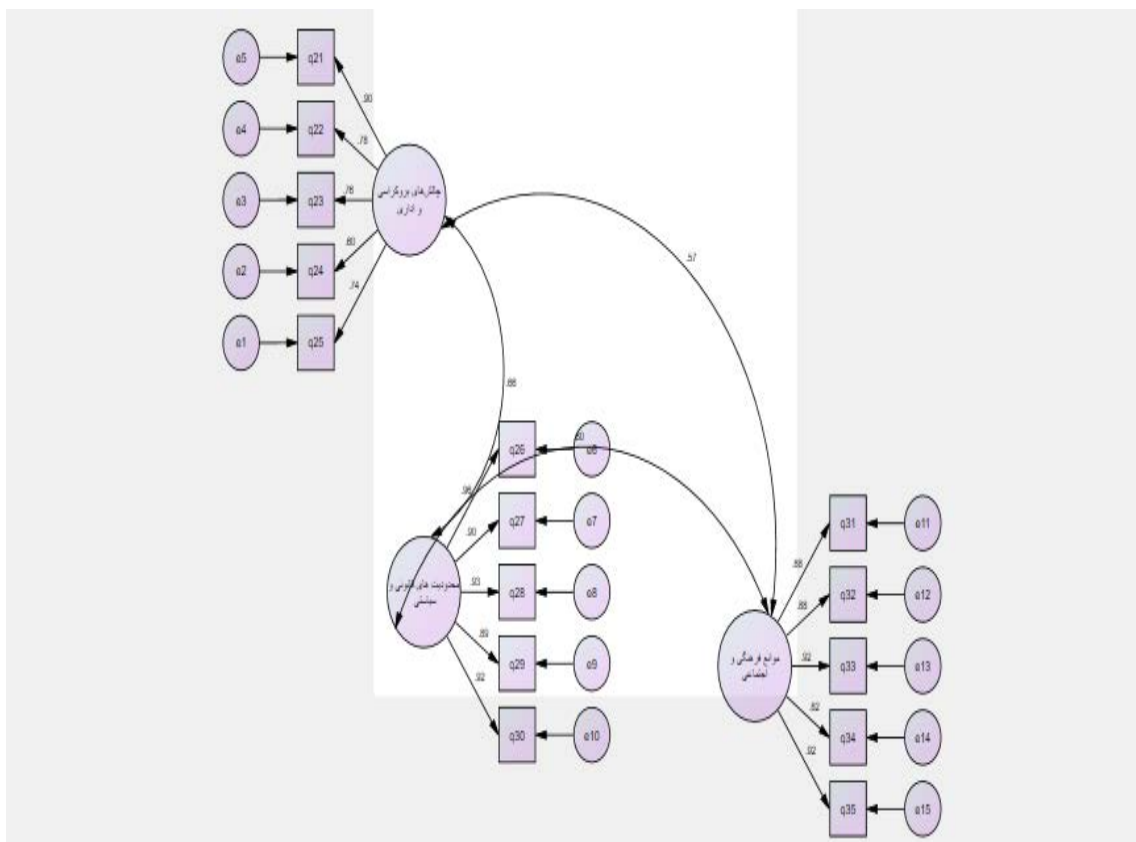
عوامل علی (زمینه سازی و استراتژیک)، رابطه معنادار و قوی وجود دارد. به عبارت دیگر، گویه‌های مورد استفاده در این بخش، توانایی تبیین مناسب عوامل علی (زمینه سازی و استراتژیک) را داشته و از روایی سازه قابل قبولی برخوردارند.

جدول (۲) شاخص‌های الگوی اندازه‌گیری متغیرهای مکنون

شاخص‌ها	χ^2/df	IFI	TLI	CFI	NFI	GFI	RMSEA
مقادیر	۱/۱۲	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۷	۰/۹۶	۰/۹۴	۰/۰۸۴

مقدار کای-اسکوئر برابر با ۱,۱۲ بوده که نسبت به درجه آزادی، مقدار پایینی محسوب شده و نشان‌دهنده برازش مناسب مدل است. مقادیر IFI، TLI، CFI، NFI و GFI همگی بالاتر از ۰,۹۰ بوده و به‌ویژه مقادیر بالای ۰,۹۵ بیانگر برازش عالی هستند. مقدار RMSEA برابر با ۰,۰۸۴ بوده که در بازه قابل قبول (کمتر از ۰,۰۸ تا ۰,۱۰) قرار دارد و بیانگر برازش نسبتاً مناسب مدل است.

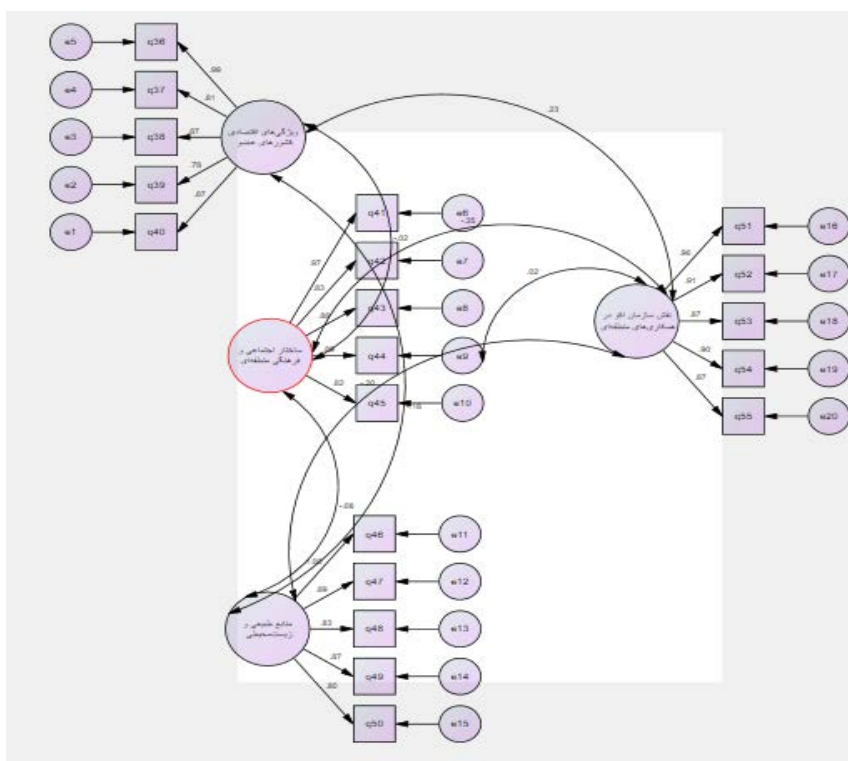
تحلیل عوامل مداخله‌گر (مدیریت چالش‌ها)

شکل (۴) الگو اندازه‌گیری عوامل مداخله‌گر (مدیریت چالش‌ها)

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تمامی مقادیر ضرایب استاندارد شده گویه‌ها با عوامل علی (زمینه سازی و استراتژیک) در سطح معناداری قابل قبول به دست آمده‌اند. ($p < 0.05$) این امر بیانگر آن است که بین گویه‌ها سنجیده شده و سازه عوامل علی (زمینه سازی و استراتژیک)، رابطه معنادار و قوی وجود دارد. به عبارت دیگر، گویه‌های مورد استفاده در این بخش، توانایی تبیین مناسب عوامل مداخله گر (مدیریت چالش‌ها) را داشته و از روایی سازه قابل قبولی برخوردارند.

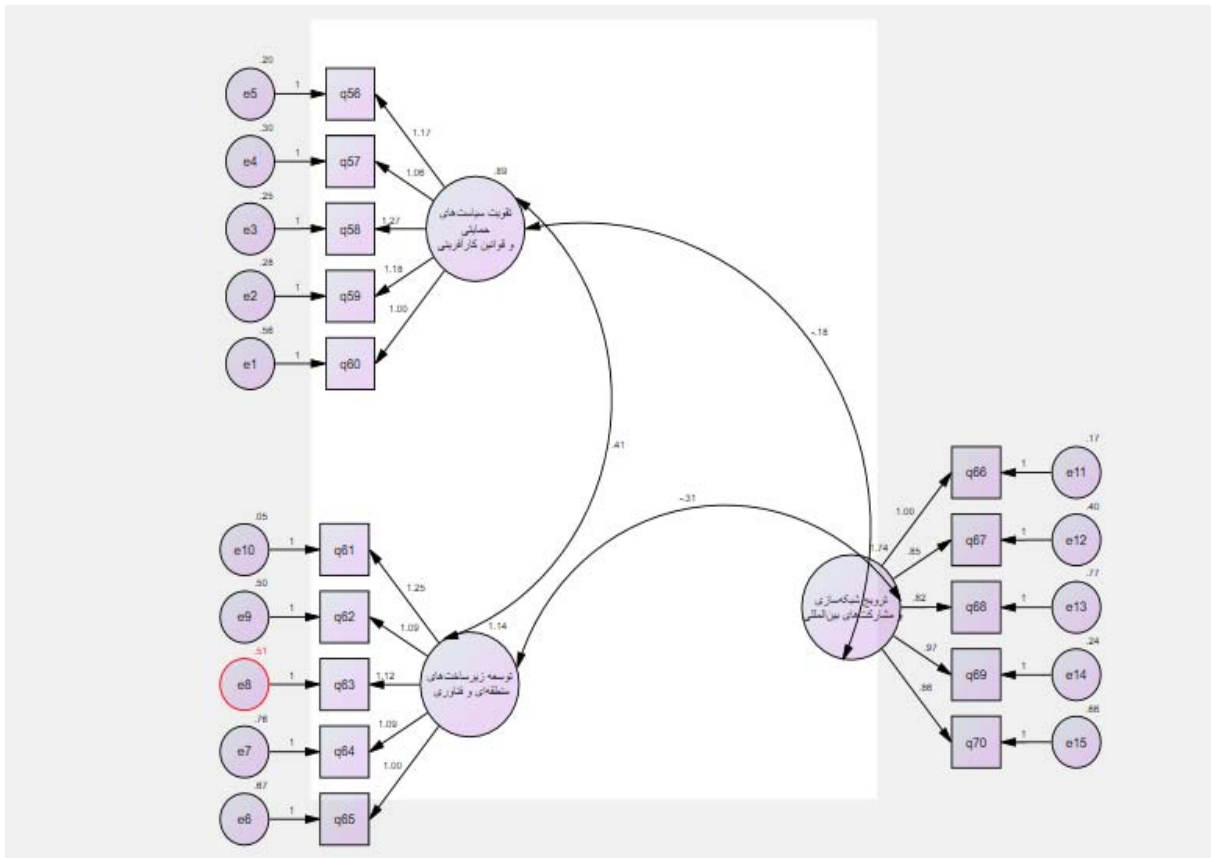
تحلیل عوامل زمینه‌ای (ظرفیت سازی منطقه‌ای)

شکل (۵) الگو اندازه گیری عوامل زمینه‌ای (ظرفیت سازی منطقه ای)

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تمامی مقادیر ضرایب استاندارد شده گویه‌ها با عوامل زمینه ای (ظرفیت سازی منطقه ای) در سطح معناداری قابل قبول به دست آمده‌اند ($p < 0.05$). این امر بیانگر آن است که بین گویه‌ها سنجیده شده و سازه عوامل علی (زمینه سازی و استراتژیک)، رابطه معنادار و قوی وجود دارد. به عبارت دیگر، گویه‌های مورد استفاده در این بخش، توانایی تبیین مناسب عوامل زمینه ای (ظرفیت سازی منطقه ای) را داشته و از روایی سازه قابل قبولی برخوردارند.

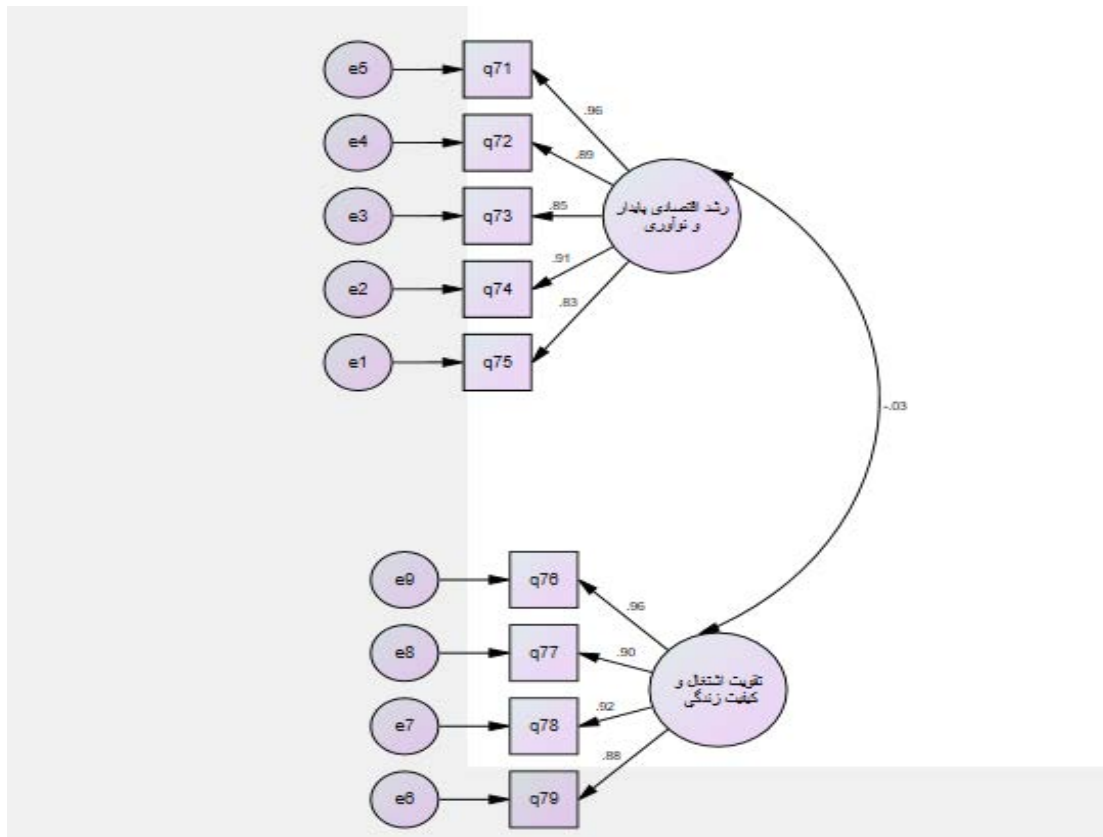
تحلیل راهبردها (چارچوب عملیاتی)

شکل (۶) الگو اندازه گیری راهبردها (چهار چوب عملیاتی)

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تمامی مقادیر ضرایب استاندارد شده گویه‌ها با عوامل زمینه‌ای (۰/۲۹ / ظرفیت سازی منطقه‌ای) در سطح معناداری قابل قبول به دست آمده‌اند ($p < 0.05$). این امر بیانگر آن است که بین گویه‌ها سنجیده شده ۰/۴۰ و سازه عوامل علی (زمینه سازی و استراتژیک)، رابطه معنادار و قوی وجود دارد. به عبارت دیگر، گویه‌های مورد استفاده در این بخش، توانایی تبیین مناسب راهبردها (چارچوب عملیاتی) را داشته و از روایی سازه قابل قبولی برخوردارند.

۴-۲-۶ تحلیل پیامدها (توسعه پایدار)

شکل (۷) الگو اندازه گیری پیامدها (توسعه پایدار)

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تمامی گویه‌های مورد استفاده در این بخش، توانایی تبیین مناسب رشد اقتصادی پایدار و تقویت اشتغال و کیفیت زندگی را داشته و از روایی سازه قابل قبولی برخوردارند.

جدول (۳) وزن‌های -رگرسیون سوال‌های مورد مطالعه مدل اندازه گیری پیامدها (توسعه پایدار)

سطح معنی داری	C.R.	S.E.	میزان برآورد استاندارد شده	وزن‌های رگرسیون	
۰/۰۰۱	۲۲/۶۷	۰/۰۵۰	۰/۹۵۶	افزایش تولید ناخالص داخلی در کشورهای عضو اگو نشان‌دهنده توسعه اقتصادی است	رشد اقتصادی پایدار و نوآوری
۰/۰۰۱	۱۹/۹۰	۰/۰۵۴	۰/۸۸۸	کاهش وابستگی به اقتصاد تک‌محصولی موجب تنوع فرصت‌های کارآفرینی می‌شود	
۰/۰۰۱	۱۸/۶۴	۰/۰۵۸	۰/۸۵۱	تقویت صنایع کلیدی و پایدار به توسعه کارآفرینی کمک می‌کند	
۰/۰۰۱	۲۰/۷۵	۰/۰۵۰	۰/۹۰۸	گسترش استارت‌آپ‌های فناورانه موجب	

				نوآوری و رشد اقتصادی در منطقه می شود	
۰/۰۰۱	۱۸/۲۰	۰/۰۵۲	۰/۸۲۶	افزایش سهم صادرات در اقتصاد منطقه تأثیر گذار است	
۰/۰۰۱	۲۶/۷۵	۰/۰۴۳	۰/۹۵۸	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید برای جوانان و زنان موجب بهبود شرایط اقتصادی منطقه می شود	تقویت اشتغال و کیفیت زندگی
۰/۰۰۱	۲۳/۴۱	۰/۰۴۵	۰/۹۰۳	کاهش نرخ بیکاری در کشورهای عضو بر رشد اجتماعی و اقتصادی تأثیر دارد؟	
۰/۰۰۱	۲۴/۲۹	۰/۰۴۷	۰/۹۱۸	افزایش درآمد و رفاه اجتماعی باعث بهبود کیفیت زندگی کارآفرینان و مردم می شود	
۰/۰۰۱	۱۸/۸۶	۰/۰۴۴	۰/۸۷۵	توانمندسازی گروه‌های مختلف جامعه موجب افزایش نوآوری در محیط کسب و کار می شود؟	

نتایج جدول (۳) نشان می‌دهد که تمامی مقادیر ضرایب استاندارد شده گویه‌ها با عوامل زمینه‌ای (ظرفیت‌سازی منطقه‌ای) در سطح معناداری قابل قبول به دست آمده‌اند ($p < 0.05$). این امر بیانگر آن است که بین گویه‌ها سنجیده شده و سازه عوامل علی (زمینه‌سازی و استراتژیک)، رابطه معنادار و قوی وجود دارد. به عبارت دیگر، گویه‌های مورد استفاده در این بخش، توانایی تبیین مناسب پیامدها (توسعه پایدار) را داشته و از روایی سازه قابل قبولی برخوردارند.

نتیجه‌گیری و بحث

پژوهش حاضر با هدف تحلیل توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو، الگویی بومی تحت عنوان «توسعه کارآفرینی مبتنی بر همگرایی چندسطحی» ارائه کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که همگرایی چندسطحی، شامل هماهنگی نهادی، شبکه‌سازی منطقه‌ای و توانمندسازی کارآفرینان، نقش مرکزی در تقویت کارآفرینی بین‌المللی دارد و در سه سطح کلان (سیاست‌گذاری و راهبری منطقه‌ای)، میانی (شبکه‌های میان‌سازمانی) و خرد (مهارت‌ها و قابلیت‌های فردی)، ظرفیت‌های منطقه‌ای را به شکلی یکپارچه به هم متصل می‌کند. این نتایج با یافته‌های Morris (2024) و O'Connor (2023) همخوانی دارد که بر اهمیت چارچوب‌های نهادی و شبکه‌های همکاری در رشد کارآفرینی منطقه‌ای تأکید کرده‌اند. تحلیل شرایط زمینه‌ای پژوهش نشان داد که عوامل زمینه‌ای شامل سیاست‌ها و قوانین حمایتی، فرهنگ کارآفرینانه، زیرساخت‌های فناورانه و همکاری‌های بین‌المللی، پایه و اساس شکل‌گیری کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو هستند.

اشتراکات فرهنگی و تاریخی، منابع طبیعی مشترک و تنوع اقتصادی کشورها، به ویژه در تکمیل زنجیره ارزش، هم نقش تسهیل گر و هم چالش زا دارند. یافته‌های نوآورانه پژوهش شامل «الگوی تعاملی منابع طبیعی» و «نقش دوگانه روابط خانوادگی» است که همزمان به عنوان مزیت و محدودیت در فرآیند کارآفرینی عمل می‌کنند. این نتایج با مطالعات Khan et al. (2024) و Zocchla (2024) همسو است که اهمیت ظرفیت‌های زمینه‌ای در کارآفرینی منطقه‌ای را برجسته کرده‌اند.

از سوی دیگر، شرایط مداخله‌گر شامل چالش‌های اداری و بروکراتیک، محدودیت‌های قانونی و سیاستی و موانع فرهنگی و اجتماعی شناسایی شدند. طولانی بودن فرآیندهای ثبت شرکت، نبود شفافیت قانونی، تغییرات ناگهانی در سیاست‌ها، تفاوت‌های زبانی و محدودیت نقش‌آفرینی زنان، نمونه‌هایی از موانع اصلی به شمار می‌روند. این پژوهش با معرفی «الگوی چندلایه موانع اداری» و ارائه چارچوب یکپارچه برای مدیریت این چالش‌ها، راهکارهای عملی برای کاهش اثرات منفی آن‌ها ارائه کرده است و با یافته‌های Esmailpour et al. (2020) و Navi و Khosravi (2023) همخوانی دارد.

راهبردهای توسعه کارآفرینی در منطقه اکو بر سه محور اصلی تمرکز دارد: تقویت چارچوب‌های قانونی و سیاست‌های حمایتی، توسعه زیرساخت‌های فناورانه و اقتصادی مشترک، و گسترش شبکه‌های همکاری فرامرزی. ابزارهایی مانند معافیت‌های مالیاتی، پارک‌های فناوری مشترک، پلتفرم‌های دیجیتال و برگزاری همایش‌های منطقه‌ای، ورود به فعالیت‌های کارآفرینانه را تسهیل و ظرفیت هم‌افزایی میان کارآفرینان کشورهای عضو را افزایش می‌دهند. نوآوری‌های پژوهش شامل طراحی «مدل سیاست‌گذاری کارآفرینی منطقه‌ای در سه سطح»، چارچوب سنجش اثربخشی زیرساخت‌های فناورانه مشترک و تدوین «الگوی شبکه‌سازی هوشمند میان کارآفرینان منطقه» است.

پیامدهای توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو شامل دو بعد اقتصادی و اجتماعی است. از منظر اقتصادی، افزایش نوآوری، رشد تولید ناخالص داخلی و ارتقای صادرات فناورانه مشاهده می‌شود و از منظر اجتماعی، ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان و زنان و ارتقای شاخص‌های رفاه عمومی قابل توجه است. این نتایج با یافته‌های OECD (2023) و Economic Development Bank (2022) همسو است که تأکید کرده‌اند کارآفرینی منطقه‌ای می‌تواند رشد اقتصادی و اجتماعی پایدار را به دنبال داشته باشد.

در جمع‌بندی، پژوهش نشان می‌دهد که توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو تنها از طریق الگویی بومی و چندسطحی، بهره‌گیری از ظرفیت‌های منطقه‌ای و کاهش موانع نهادی و فرهنگی امکان‌پذیر است. تحقق این هدف نیازمند هماهنگی نهادی، بازنگری در سیاست‌ها و زیرساخت‌های مشترک و ایجاد نظام پایش مستمر برای ارزیابی و اصلاح راهبردهاست. علاوه بر پر کردن خلأهای نظری، این پژوهش چارچوبی عملی برای سیاست‌گذاران و نهادهای منطقه‌ای فراهم می‌کند تا توسعه پایدار کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو را تسهیل نمایند. پژوهش حاضر با هدف تحلیل توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو، الگویی بومی تحت عنوان «توسعه کارآفرینی مبتنی بر همگرایی چندسطحی» ارائه کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که همگرایی چندسطحی، شامل هماهنگی نهادی، شبکه‌سازی منطقه‌ای و توانمندسازی کارآفرینان، نقش مرکزی در تقویت کارآفرینی بین‌المللی دارد و در سه سطح کلان (سیاست‌گذاری و راهبری منطقه‌ای)، میانی (شبکه‌های میان‌سازمانی) و خرد (مهارت‌ها و قابلیت‌های فردی)، ظرفیت‌های

منطقه‌ای را به شکلی یکپارچه به هم متصل می‌کند. این نتایج با یافته‌های Morris (2024) و O'Connor (2023) همخوانی دارد که بر اهمیت چارچوب‌های نهادی و شبکه‌های همکاری در رشد کارآفرینی منطقه‌ای تأکید کرده‌اند. بنابراین براساس نتایج پژوهش، پیشنهادات کاربردی ارائه می‌گردد:

توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو نیازمند تقویت سیاست‌ها و قوانین حمایتی است. اصلاح فرآیندهای ثبت شرکت، کاهش بروکراسی اداری و ارائه مشوق‌های مالیاتی می‌تواند ورود به فعالیتهای کارآفرینانه را تسهیل کند و اعتماد سرمایه‌گذاران را افزایش دهد.

همچنین، توسعه زیرساخت‌های فناورانه و اقتصادی مشترک از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ایجاد پارک‌های فناوری مشترک و پلتفرم‌های دیجیتال منطقه‌ای، زمینه همکاری‌های نوآورانه و تجارت الکترونیک را فراهم می‌کند. سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر و منابع طبیعی نیز مزیت رقابتی پایدار ایجاد می‌کند.

ارتقای ظرفیتهای انسانی و دانشگاهی نیز کلیدی است. تبدیل دانشگاه‌ها به «دانشگاه‌های کارآفرین» و برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های تخصصی، ذهنیت نوآورانه و توانمندی کارآفرینان جوان را پرورش می‌دهد.

گسترش شبکه‌های همکاری و همگرایی منطقه‌ای می‌تواند تعامل و هم‌افزایی میان کشورهای عضو را تقویت کند. شکل‌دهی شبکه‌های کارآفرینان، برگزاری همایش‌ها و پروژه‌های مشترک، همکاری عملیاتی را افزایش می‌دهد و بهره‌گیری از اشتراکات فرهنگی و زبانی هزینه‌های همکاری را کاهش می‌دهد.

در نهایت، ایجاد نظام پایش و ارزیابی مستمر امکان سنجش تأثیر اقدامات، اصلاح سیاست‌ها و بهبود زیرساخت‌ها را فراهم می‌کند. اجرای این اقدامات، توسعه کارآفرینی بین‌المللی در منطقه اکو را به‌صورت عملیاتی، پایدار و مبتنی بر ظرفیتهای بومی ممکن می‌سازد.

References

- Abbas, M. H., & Bulut, M. (2024). Navigating the landscape of sustainable entrepreneurship research: A systematic literature review. *Discover Sustainability*, 5(1), 171. <https://doi.org/10.1007/s43621-024-00293-4>
- Ahmed, T., Klobas, J. E., Chandran, V. G. R., Akhtar, M. W., & Sergi, B. S. (2025). How perceived contextual barriers for entrepreneurship reduce entrepreneurial intentions: A TPB study. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 21(1), 43. <https://doi.org/10.1007/s11365-024-01047-4>
- Arabiyoun, H., & Hosseini, A. (2023). Identifying factors affecting the intensity of internationalization of Iranian tech-based businesses. *Entrepreneurship Development*, 62(16), 167–185. <https://doi.org/10.22059/JED.2024.358958.654190> (in Persian)
- Askari, K., Sokhdari, E., & Esmailpour, I. (2021). Identifying environmental factors influencing the adoption of institutional void management strategies in emerging markets. *Educational Management Innovations*, 16(4), 1–13. <https://elmnet.ir/doc/2339079-62601> (in Persian)
- Bose, T. K., Chew, T. C., Purohit, S., & Moser, R. (2024). International business entry modes and consumer ethnocentrism: A multi-country perspective. *Thunderbird International Business Review*, 66, 233–249. <https://researchers.mq.edu.au/en/publications/international-business-entry-modes-and-consumer-ethnocentrism-a-m>
- Callegari, B., & Nybakk, E. (2022). Schumpeterian theory and research on forestry innovation and entrepreneurship: The state of the art, issues and an agenda. *Forest Policy and Economics*, 138, 102720. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2022.102720>
- Calheiros-Lobo, N., Palma-Moreira, A., Au-Yong-Oliveira, M., & Ferreira, J. V. (2024). Internationalization of small and medium-sized enterprises: Best practices and the emerging

- concept of foreign champion, an empirical investigation. *Administrative Sciences*, 14(8), 159. <https://doi.org/10.3390/admsci14080159>
- Chabowski, B. R., Gabrielsson, P., Hult, G. T. M., & Morgeson, F. V. III. (2025). Sustainable international business model innovations for a globalizing circular economy: A review and synthesis, integrative framework, and opportunities for future research. *Journal of International Business Studies*, 56, 383–402. <https://doi.org/10.1057/s41267-023-00652-9>
- Chamchati, O., & El Mabrouki, M. N. (2025). Revisiting the CAGE model: An application for entry mode choices in intra-African internationalization. *Thunderbird International Business Review*, 9, 43–65. <https://doi.org/10.1002/tie.70008>
- Chukwuka, E. J. (2024). Contemporary entrepreneurship: An international entrepreneurship perspective for economic development of Nigeria. *World*, 2579, 0544. <https://doi.org/10.56201/wjeds.v9.no4.2024.pg77.89>
- Coviello, N. (2022). Trends in international entrepreneurship. In *International entrepreneurship* (pp. 25–39). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-95527-4_3
- Deakins, D., & Scott, J. M. (2024). *Entrepreneurship: A contemporary & global approach*.
- Doodzadeh Ziabari, F., Tafti, H., Asadi, M., & Baouli, M. (2024). Presenting the model of social entrepreneurship in the development of rural tourism in the target village of Gilan province. *Journal of Value Creating in Business Management*, 4, 1–23.
- Esmailpour, R., Soleimani, R., Akbari, M., & Ebrahimpour, M. (2020/1399). Designing a strategic model for the internationalization of Iranian knowledge-based companies. *Journal of International Business Management Research*, 3(1), 83–108. <https://doi.org/10.22034/jiba.2020.10382> (in Persian)
- Galkina, T. (2021). International ECOpreneurship: Environmental commitment and international partner selection of Finnish firms from the energy sector. *Journal of International Entrepreneurship*, 19, 300–320. <https://doi.org/10.1007/s10843-021-00286-8>
- Goerzen, A., Asmussen, C. G., & Nielsen, B. B. (2024). Global cities, the liability of foreignness, and theory on place and space in international business. *Journal of International Business Studies*, 55(1), 10–27. <https://doi.org/10.1057/s41267-023-00652-9>
- Huggins, R., Kitagawa, F., Prokop, D., Theodoraki, C., & Thompson, P. (Eds.). (2024). *Entrepreneurial ecosystems in cities and regions: Emergence, evolution, and future*. Oxford University Press. https://www.researchgate.net/publication/379956579_Entrepreneurial_Ecosystems_in_Cities_and_Regions_Emergence_Evolution_and_Future
- Ifraimu, M. G., Chibuzor, O. D., Nweke, E. D., Obi, R. E., Okikioluwa, O. P., Adams, O. M., & Friday, A. (2024). Geopolitical risk management in international business: Strategies for mitigating sanctions and diplomatic fallout. *Multi Research Journal*, 4(6), 31–34. <https://www.multiresearchjournal.com/admin/uploads/archives/archive-1730805074.pdf>
- Khan, M. A., Guo, X., & Chinnasamy, J. (2024). Advancing entrepreneurship education in Pakistan: A review of the literature. *Entrepreneurship Education and Internationalisation*, 2, 163–183. <https://research-portal.uws.ac.uk>
- Khosravi, M., Amiri, M., & Faghih, N. (2023). Ideology and ethics of transitional entrepreneurs: Legitimacy, soft law, and overcoming a distressed economy. *New England Journal of Entrepreneurship*, 26, 152–171. <https://doi.org/10.1108/NEJE-10-2022-0095>
- Mamasoliev, S. (2024, October). International business law and US market expansion. In *Interdiscipline Innovation and Scientific Research Conference*, 2, 102–121. <https://interoncof.com/index.php/british/article/view/4925>
- Mir, N., Rahimikia, A., & Daraei, M. (2023). Ecosystem entrepreneurship model for university with a knowledge-oriented approach. *International Journal of Knowledge Processing Studies*, 4, 107–119. <https://doi.org/10.22034/kps.2023.392114.1119>
- Montiel, O. (2023). Dark side of institutional entrepreneurship in Latin America: Vistas from reflexivity. *Instituto de Ciencias Sociales y Administración*. <https://doi.org/10.2478/doc-2023-0014>

- Morris, A. K., Fiedler, A., & Audretsch, D. B. (2024). Enablers of knowledge spillover entrepreneurship in entrepreneurial ecosystems: Synthesis and future directions. *The Journal of Technology Transfer*, 49, 1737–1761. <https://doi.org/10.1007/s10961-023-10056-4>
- Nazari, H. (2024). Ranking export target markets among ECO member countries from experts' perspective (Case study: Meybod Yazd Tile and Ceramic Company). *Business Review*, 22, 31–50. <https://doi.org/10.22034/BS.2024.2024075.2939> (in Persian)
- Nevi, G., Ancillai, C., Pascucci, F., & Palladino, R. (2025). Investigating female entrepreneurship: A micro-perspective of drivers and barriers for aspiring and experienced women entrepreneurs. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 21(1), 11. <https://doi.org/10.1007/s11365-024-01012-1>
- O'Connor, A., & Audretsch, D. (2023). Regional entrepreneurial ecosystems: Learning from forest ecosystems. *Small Business Economics*, 60(3), 1051–1079. <https://doi.org/10.1007/s11187-022-00623-8>
- Rinkinen, S., Konsti-Laakso, S., & Lahikainen, K. (2024). University as an opportunity space enabler in a regional entrepreneurial ecosystem. *European Planning Studies*, 32(5), 1010–1028. <https://doi.org/10.1080/09654313.2023.2261232>
- Sharafi, V., & Soleimani, R. (2025). Identifying entrepreneurs' mental models regarding the facilitation of internationalization speed. *Business Management*, 17, 171–200. <https://doi.org/10.22059/JIBM.2024.362971.4626> (in Persian)
- Sadeghi, V. J., Garcia Perez, A., Vrontis, D., & Bedford, D. (2024). Digital resilience, new business models and international entrepreneurship in the era of knowledge-economy. *Journal of Enterprise Information Management*, 37, 1401–1417. <https://doi.org/10.1108/JEIM-02-2023-0095>
- Shahzad, M. F., & Xu, S. (2024). Antecedents of international entrepreneurship and emerging technologies help to achieve sustainable development goals: Moderating role of global mindset. *Technological Forecasting and Social Change*, 209, 123831. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2024.123831>
- Sribna, Y., Shmatko, N., Kustrich, L., Parhomenko, L., Neboha, T., Lytvynenko, A., & Lytvynenko, E. (2023). Environmental and social responsibility management in international entrepreneurship in EU countries. In *E3S Web of Conferences*, 408, 55-78, <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202340801024>
- Tarba, S. Y., Frynas, J. G., Liu, Y., Wood, G., Sarala, R. M., & Fainshmidt, S. (2023). Strategic agility in international business. *Journal of World Business*, 58, 101-121 <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2022.101411>
- Tolstoy, D., Melén Hånell, S., & Özbek, N. (2023). Effectual market creation in the cross-border e-commerce of small-and medium-sized enterprises. *International Small Business Journal*, 41(1), 35–54. <https://doi.org/10.1177/02662426211072999>
- Vahlne, J. E., & Johanson, J. (2020). The Uppsala model: Networks and micro-foundations. *Journal of International Business Studies*, 51, 4–10. <https://doi.org/10.1057/s41267-019-00277-4>
- Wang, M., Wei, Y., Wang, C. L., & Azumah, G. (2025). International knowledge transfer through international entrepreneurship: A systematic review and research agenda. *International Journal of Management Reviews*. <https://doi.org/10.1111/ijmr.12400>
- Zahra, S. A., & George, G. (2017). International entrepreneurship: The current status of the field and future research agenda. In *Strategic entrepreneurship: Creating a new mindset*, Blackwell Publishing, 44, 223-258, <https://doi.org/10.1002/9781405164085.ch12>
- Zhou, X., Ma, C., Su, X., & Zhang, L. (2024). Knowledge is power: The impact of entrepreneurship education on the international entrepreneurship performance. *The International Journal of Management Education*, 22, 34–59. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2024.101028>
- Zucchella, A., Hagen, B., & Serapio, M. G. (2023). *International entrepreneurship*. Edward Elgar Publishing. <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/international-entrepreneurship-9781802204858.html>